

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัยเด็กเป็นวัยที่มีความสำคัญที่สุดของชีวิตมนุษย์ ซึ่งในวัยเด็กจะมีพัฒนาการในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และบุคลิกภาพ รวมทั้งด้านสังคม นักจิตวิทยามีความเชื่อว่าการประสบความสำเร็จในชีวิตมนุษย์และความแตกต่างทางด้านบุคลิกลักษณะในวัยผู้ใหญ่ล้วนมีรากฐานมาจากพัฒนาการในวัยเด็กทั้งสิ้น ในอดีตสถาบันที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กคือสถาบันครอบครัว แต่เมื่อสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไปสถาบันครอบครัวเริ่มลดบทบาทลง สถาบันการศึกษาได้เข้ามาทำหน้าที่ในการให้การศึกษาและอบรมเลี้ยงดูเด็กแทน แต่ปัจจุบันข้อมูลข่าวสารเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการของเด็กเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะสื่อมวลชน ซึ่งสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุดก็คือสื่อประเภทโทรทัศน์ จนกลายเป็นสถาบันหนึ่งในสังคมที่มีบทบาทหน้าที่ในการขัดเกลาทางสังคม ถ่ายทอดความรู้ความบันเทิงรวมไปถึงทัศนคติและค่านิยมต่างๆ ไปสู่ผู้ชมรายการ พิษัย วาสนาส่ง (2531, หน้า 38) กล่าวไว้ว่า หากนำเด็กที่กำลังชมมานั่งหน้าจอโทรทัศน์เด็กจะหยุดนิ่งและเคลื่อนไหวน้อยที่สุด เพราะภาพที่เคลื่อนไหวมีสีสันและเป็นของใหม่ที่เด็กไม่เคยรู้จักมาก่อน เด็กก็จะซึมซับรับและจดจำได้รวดเร็วและต่อเนื่องถ้ารายการนั้นสามารถดึงดูดความสนใจของเด็กได้ เด็กก็จะชมได้เป็นระยะเวลาานาน และจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2546, หน้า 12) พบว่า กลุ่มเด็กที่มีอายุระหว่าง 6-14 ปี เป็นกลุ่มที่มีอัตราการชมโทรทัศน์มากที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กส่วนใหญ่จะใช้เวลาส่วนมากเฉลี่ยวันละ 3-4 ชั่วโมงอยู่หน้าจอโทรทัศน์ อีกทั้งโทรทัศน์ยังเป็นสื่อที่เข้าถึงเด็กได้มากกว่าสื่อชนิดอื่น เพราะโทรทัศน์สามารถดึงดูดใจเด็กได้ทั้งภาพและเสียง ประกอบกับลักษณะภาพที่เคลื่อนไหว มีสีสันจนได้รับการยอมรับว่าเป็นสื่อที่มีความสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อความศรัทธาได้ดีกว่าสื่อประเภทอื่นๆ เป็นสื่อที่สามารถถ่ายทอดความรู้และเหตุการณ์ให้ผู้รับได้ชมกันอย่างทั่วถึงเสมือนหนึ่งได้ร่วมอยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วย เป็นสิ่งที่ให้ความสะดวกสบายแก่ผู้รับ ทำให้ผู้รับมีประสบการณ์อย่างกว้างขวาง (สุโชติ คาวสุโข, 2540, หน้า 8) นอกจากนี้ สายฤดี วรกิจ โภคาทร (2535, หน้า 23) กล่าวว่าโทรทัศน์มีความสำคัญรองจากสถาบันครอบครัวซึ่ง

ดูคล้ายจะเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กในสังคมมากขึ้น และจากผลการสำรวจของสถาบันวิจัยความคิดเห็นของเอ็นเอชเค (NHK) ที่ศึกษาจากกลุ่มมารดา พบว่า วิทยุโทรทัศน์มีส่วนในการเสริมสร้างความรู้ กระชับความสัมพันธ์กับเด็กอื่นในวัยเดียวกันและช่วยเพิ่มความสามารถในการแสดงออกทางการใช้ภาษาของเด็กรวมทั้งเป็นเครื่องช่วยให้ผลการเรียนของเด็กดีขึ้น โดยผลการวิจัยยังระบุอีกว่าภาพเคลื่อนไหว การ์ตูน การทดลอง และการสนทนาได้ตอบเป็นสิ่งที่กระตุ้นความสนใจของเด็กและช่วยให้เด็กเข้าใจเนื้อหาของสื่อได้ดี (วิภา อุดมฉันท, 2538, หน้า 18) แต่อิทธิพลของโทรทัศน์มิได้มีแต่ทางบวกแต่เพียงด้านเดียว นักจิตวิทยาส่วนใหญ่ในปัจจุบันเห็นพ้องกันว่าโทรทัศน์มีส่วนทำให้เด็กก้าวร้าวเพราะมีการเลียนแบบจากสื่อโทรทัศน์ เด็กที่ถูกกระทบง่ายเป็นพิเศษคือเด็กก่อนเข้าเรียน เพราะเด็กวัยนี้ยังมีปัญหาแยกแยะจินตนาการกับความเป็นจริงไม่ออก (นพมาศ อุ้งพระ, 2545, หน้า 53)

ในปี พ.ศ. 2546 รัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546 เห็นชอบเรื่องการจัดทำรายการวิทยุและโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ของเด็ก เยาวชน และครอบครัวให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงมีมติกำหนดให้มีระยะเวลาการออกอากาศรายการ โทรทัศน์สำหรับเด็ก เยาวชนและครอบครัว ในระหว่างเวลา 18.00-22.00 น. เป็นเวลา 1 ชั่วโมง รวมทั้งอาจเพิ่มเวลาในการออกอากาศในช่วงเวลาอื่นที่เหมาะสมโดยให้มีการหารือกับหน่วยงานภาครัฐที่เป็นเจ้าของสถานีโทรทัศน์ต่างๆ ต่อไป (สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2546, หน้า 18) จากที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับการส่งเสริมพัฒนาการให้กับเด็กที่กำลังจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของประเทศต่อไปในอนาคต เพราะเห็นว่าสื่อประเภทโทรทัศน์มีอิทธิพลอย่างมากสำหรับการส่งเสริมพัฒนาการและ เพิ่มพูนความรู้ ทักษะในการดำรงชีวิตสำหรับเด็กเพื่อให้เด็กได้เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ส่งผลให้รายการ โทรทัศน์สำหรับเด็กในปัจจุบันมีความหลากหลายและเพิ่มจำนวนมากขึ้น ทั้งที่ผลิตขึ้น โดยคนไทยและรายการที่ซื้อลิขสิทธิ์มาจากต่างประเทศ ซึ่งมีความแตกต่างทางด้านภาษาและวัฒนธรรม อาจมีผลกระทบต่อส่งเสริมพัฒนาการที่ดีให้เด็กที่กำลังเติบโตเป็นผู้ใหญ่และเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของประเทศในอนาคตได้ ดังนั้น โทรทัศน์จึงเปรียบเสมือนดาบสองคมที่มีอิทธิพลต่อเด็ก หากผู้ผลิตหรือสถานีได้มีการวิเคราะห์ถึงผลที่จะได้รับกับเด็กจากการนำเสนอ รายการ โทรทัศน์ในรูปแบบต่างๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับพัฒนาการที่ดีของเด็ก โดยไม่มีปัจจัยอื่นมาทำให้อุดมการณ์ในการผลิตรายการ โทรทัศน์สำหรับเด็กต้องแปรเปลี่ยนไป โทรทัศน์ก็จะเป็นส่วนมวลชนที่เป็นกำลังสำคัญในการช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในทุกช่วงวัยได้เป็นอย่างดี

จากความสำคัญของสื่อมวลชนประเภทโทรทัศน์ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อรายการ โทรทัศน์สำหรับเด็ก ศึกษาเฉพาะในพื้นที่เขต

กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเขตที่สามารถรับชมรายการ โทรทัศน์ได้มากที่สุด โดยศึกษาโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเขตบูรพา เขตบางกะปิ ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ผลิตรายการ โทรทัศน์สำหรับเด็ก และสถานีโทรทัศน์พิจารณารายการ โทรทัศน์ให้มีความเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการรับชมรายการ โทรทัศน์ของเด็กในเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อรายการ โทรทัศน์สำหรับเด็กในเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อรายการ โทรทัศน์สำหรับเด็ก จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ จำนวนเด็กในอุปการะ และอายุของเด็กในอุปการะ

สมมุติฐานของการวิจัย

1. ผู้ปกครองที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อรายการ โทรทัศน์สำหรับเด็กแตกต่างกัน
2. ผู้ปกครองที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อรายการ โทรทัศน์สำหรับเด็กแตกต่างกัน
3. ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อรายการ โทรทัศน์สำหรับเด็กแตกต่างกัน
4. ผู้ปกครองที่มีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นต่อรายการ โทรทัศน์สำหรับเด็กแตกต่างกัน
5. ผู้ปกครองที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกันมีความคิดเห็นต่อรายการ โทรทัศน์สำหรับเด็กแตกต่างกัน
6. ผู้ปกครองที่มีจำนวนเด็กในอุปการะต่างกันมีความคิดเห็นต่อรายการ โทรทัศน์สำหรับเด็กแตกต่างกัน
7. ผู้ปกครองที่มีอายุของเด็กในอุปการะต่างกันมีความคิดเห็นต่อรายการ โทรทัศน์สำหรับเด็กแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่มีบุตร-หลาน อายุระหว่าง 6-12 ปี กำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยเลือกเฉพาะกลุ่มเขตบูรพา ในพื้นที่เขตบางกะปิ จำนวน 10 โรงเรียน ซึ่งเลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 4 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนบ้านบางกะปิ โรงเรียนวัดเทพศิลา โรงเรียนวัดบึงทองหลาง และโรงเรียนวัดศรีบุญเรือง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

2.1 พฤติกรรมการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์ของเด็ก ได้แก่ ช่วงเวลา ประเภทของรายการ ลักษณะการชม ระยะเวลาชม และการจำกัดระยะเวลาในการชม เป็นต้น

2.2 ความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก โดยศึกษาปัจจัยต่างๆ จำนวน 8 ด้าน ได้แก่

2.2.1 รูปแบบของการนำเสนอ

2.2.2 เนื้อหาสาระของรายการ

2.2.3 ผู้ดำเนินรายการหรือพิธีกร

2.2.4 การมีส่วนร่วมในรายการ

2.2.5 ความยาวในการออกอากาศ

2.2.6 วัน-เวลาในการนำเสนอ

2.2.7 การใช้เทคนิคพิเศษต่างๆ

2.2.8 การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

2.3 รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ทำการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกเฉพาะรายการที่ผลิตขึ้นโดยคนไทยเท่านั้น และเป็นรายการที่แพร่ภาพทางสถานีโทรทัศน์ ช่อง 3 ช่อง 5 ช่อง 7 ช่อง 9 ช่อง 11 และ ITV ในช่วงปี พ.ศ. 2549

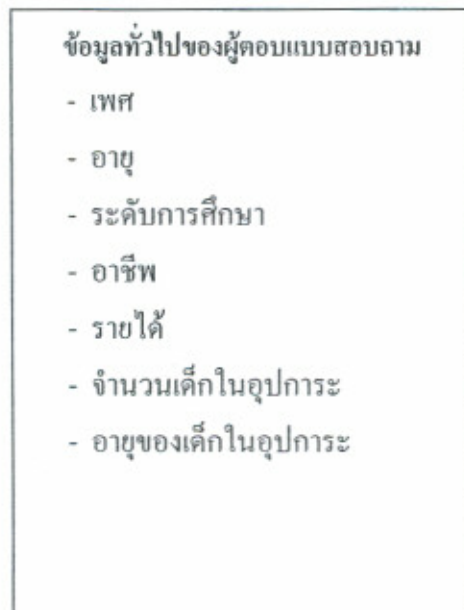
3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น (independent variables) ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครอง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ จำนวนเด็กในอุปการะ และอายุของเด็กในอุปการะ

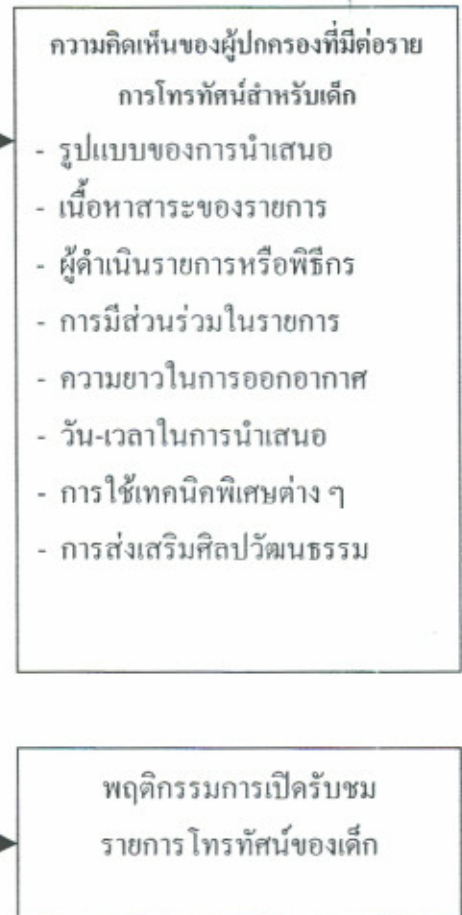
3.2 ตัวแปรตาม (dependent variables) ได้แก่ พฤติกรรมการรับชมรายการโทรทัศน์ของเด็ก และความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ได้แก่ รูปแบบของการนำเสนอ เนื้อหาสาระของรายการ ผู้ดำเนินรายการหรือพิธีกร การมีส่วนร่วมในรายการ ความยาวในการออกอากาศ วัน-เวลาในการนำเสนอ การใช้เทคนิคพิเศษต่างๆ และการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (independent variables)

ตัวแปรตาม (dependent variables)

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

เด็ก หมายถึง นักเรียนชาย-หญิงที่มีอายุระหว่าง 6-12 ปี กำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครในพื้นที่เขตบางกะปิ ประกอบด้วย โรงเรียนบ้านบางกะปิ โรงเรียนวัดเทพธิดา โรงเรียนวัดบึงทองหลาง และ โรงเรียนวัดศรีบุญเรือง

ผู้ปกครอง หมายถึง ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่มีบุตร-หลานที่มีอายุระหว่าง 6-12 ปี และกำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร

พฤติกรรมกรเปิดรับชมรายการโทรทัศน์ หมายถึง ช่วงเวลาในการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์ในแต่ละวัน ประเภทของรายการโทรทัศน์ที่ชอบชม ลักษณะการชมรายการโทรทัศน์ ระยะเวลาในการชมแต่ละครั้ง และการจำกัดเวลาในการรับชม เป็นต้น

รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก หมายถึง รายการโทรทัศน์ที่ผลิตสำหรับผู้ชมที่อยู่ในวัยเด็กตอนปลายที่มีอายุระหว่าง 6-12 ปี และผลิตรายการ โดยคนไทยที่แพร่ภาพออกอากาศในช่วงเดือนสิงหาคม-ธันวาคม 2549 ทางสถานีโทรทัศน์ ช่อง 3 ช่อง 5 ช่อง 7 ช่อง 9 ช่อง 11 และ ITV

รูปแบบของรายการ หมายถึง วิธีการนำเสนอเนื้อหาของรายโทรทัศน์สำหรับเด็ก

เนื้อหาสาระของรายการ หมายถึง ข้อมูลหรือรายละเอียดที่ผู้ผลิตรายการต้องการสื่อไปยังกลุ่มผู้ชมที่เป็นเด็ก

ผู้ดำเนินรายการหรือพิธีกร หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ในการนำเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก

การมีส่วนร่วมในรายการ หมายถึง การที่เด็กมีส่วนร่วมในรายการที่แพร่ภาพออกอากาศทั้งที่อยู่ในห้องส่งและนอกห้องส่ง

ความยาวในการออกอากาศ หมายถึง จำนวนนาทีที่รายการนั้นๆ ได้รับการแพร่ภาพออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์

วัน-เวลาในการนำเสนอ หมายถึง ช่วงเวลาที่สถานีโทรทัศน์กำหนดให้เป็นช่วงเวลาในการแพร่ภาพออกอากาศรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ได้แก่วันจันทร์-วันศุกร์ ระหว่างเวลา 16.00-20.00 และวันเสาร์-อาทิตย์ ระหว่างเวลา 06.00-10.00 น.

การใช้เทคนิคพิเศษต่างๆ หมายถึง การนำเทคนิคทางคอมพิวเตอร์มาช่วยในการนำเสนอ เช่น เทคนิคภาพ เทคนิคเสียง และเทคนิคฉาก เป็นต้น

การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม หมายถึง รูปแบบรายการที่มีการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมที่ดีงามของไทย เช่น การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย การใช้ภาษาไทย การสอดแทรกคคิพจน์ คำสอนต่างๆ เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมกรรับชมรายการโทรทัศน์ของเด็ก
2. ทำให้ทราบถึงความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก
3. เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก และสถานีโทรทัศน์พิจารณา รายการโทรทัศน์ให้มีความเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กให้มีประสิทธิภาพต่อไป